Lärarhandledning

Titel: Tankeläsarna

Författare: Kerstin Lundberg Hahn

Rekommenderas för åk 3-6

RYMLINGARNA

Tankeläsarna

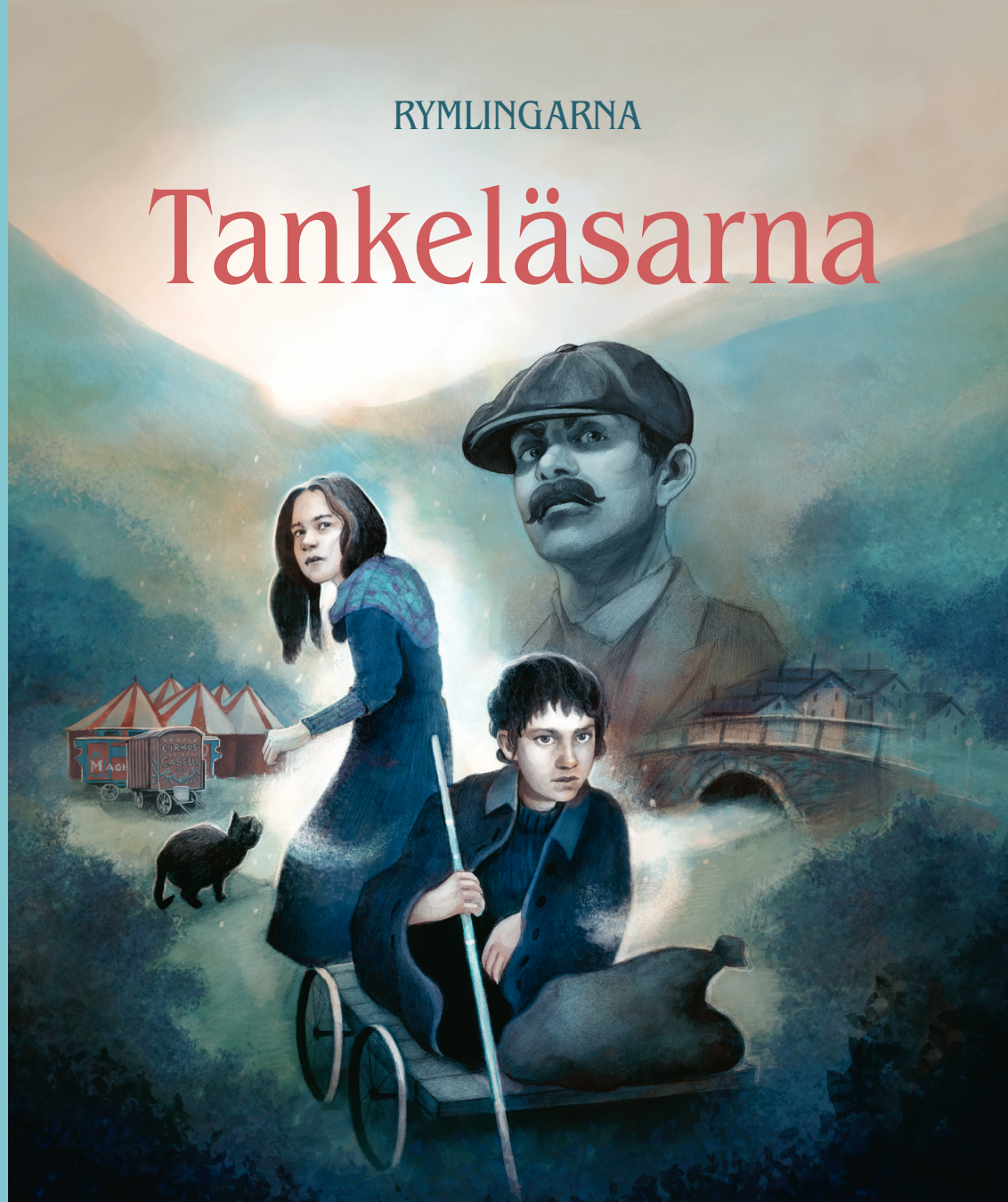

KERSTIN LUNDBERG HAHN

rabén&sjögren

Introduktion

Om boken

Tvillingarna Alba och Elio är föräldralösa och bor i ett gruvsamhälle med sin styvfar Dunker och katten Lilltass. Alba och Elio har en sällsam förmåga. De kan känna av varandras tankar, men de ser det bara som en lek. Ända till dagen de fyller tretton och Alba råkar höra Dunker säga att han vill göra sig av med "missfostret", som han kallar Elio. Elio är född med korta armar och ben och tar sig fram i en liten vagn.
Samma dag kommer det ett brev adresserat till deras döda mamma. Men Dunker verkar ljuga om innehållet, och när han stänger in Alba och Elio inser de att de måste lämna honom och fly. Kanske till cirkusen som nyss passerat trakten och lockat med trollkonster, skratt och värme. Men hur ska flykten gå till?
Tankeläsarna är den första boken i trilogin Rymlingarna - ett äventyr där verkligheten har fler dimensioner än man först anar.

Om Kerstin Lundberg Hahn

Kerstin Lundberg Hahn, född 1962, är uppvuxen i Umeå men bosatt i Göteborg. Hon debuterade år 2000 med *Kajsa och fågeltjuvarna* och har sedan dess skrivit ett stort antal uppmärksammade och prisade böcker för barn och unga. Böcker som är fulla med spänning och humor och som passar utmärkt för högläsning.
Priser och utmärkelser i urval: Vinnare i Bokjuryn 2012 för *Skuggan i väggen* (i kategorin Kapitelböcker 9–12 år). Nominerad till Nils Holgersson-plaketten för *Skuggan i väggen*, 2013, och för *Lyckokakan*, 2014. Vinnare i Bokjuryn 2013 för *Barnkolonin* (i kategorin Ungdom). En bok för allas vänners läsfrämjarpris, 2016. Nominerad till Norrlands litteraturpris för *Pojken från längesen*, 2018. Astrid Lindgren-priset, 2019.

Arbeta med boken

Tankeläsarna kan användas i flera ämnen inom skolan utöver svenskan och användas som diskussionsunderlag i samband med bland annat historia och samhällskunskap, med fokus på exempelvis barnkonventionen och historiska levnadsvillkor.

Nedan följer några exempel på punkter från olika ämnens centrala innehåll för årskurs 4-6 i Lgr11 som kan kopplas till *Tankeläsarna*, antingen som fristående lektionsstoff eller som grunden för ett ämnesöverskridande arbete. Då det är så många punkter från det centrala innehållet i svenska samt svenska som andraspråk som kan kopplas till läsningen av boken och diskussionen om den nämns inte dessa ämnen nedan, men svenskämnet har legat som grund för formuleringen av majoriteten av läsförståelsefrågorna.

Sedan kommer de ovan nämnda läsförståelsefrågorna kopplade till varje kapitel och slutligen finns det förslag på frågor att diskutera efter läsningen. Frågorna är tänkta att utveckla elevernas läsförståelse och samtidigt väcka läslust. Alla frågor kan användas fristående från varandra och som exempel kan fokus vara på enbart ”på raderna”-frågorna, som handlar om berättelsens handling. I vissa grupper och vid vissa tillfällen kan detta fungera bättre som lässtrategi än att analysera för djupt eller att koppla för mycket till elevers egna erfarenheter.

Läsförståelsefrågorna är indelade i tre kategorier:

- På raderna, som handlar om att hitta svaret i texten. Det explicita.
- Mellan raderna, att dra egna slutsatser, analysera, inferera och tolka. Det implicita.
- Bortom raderna, att reflektera och tänka mer utanför berättelsen, antingen genom att diskutera i helklass eller mindre grupper. Här görs också kopplingar till elevens egna erfarenheter.

LGR 11

Geografi

- Ojämlika levnadsvillkor i världen, till exempel olika tillgång till utbildning, hälsovård och naturresurser samt några bakomliggande orsaker till detta. Enskilda människors och organisationers arbete för att förbättra människors levnadsvillkor.

Religionskunskap

- Några etiska begrepp, till exempel rätt och orätt, jämlikhet och solidaritet.
- Vardagliga moraliska frågor som rör flickors och pojkars identiteter och roller, jämställdhet, sexualitet, sexuell läggning samt utanförskap och kränkning.
- Frågor om vad ett bra liv kan vara och vad det kan innebära att göra gott.
- Hur olika livsfrågor, till exempel vad som är viktigt i livet och vad det innebär att vara en bra kamrat, skildras i populärkulturen.

Samhällskunskap

Familjen och olika samlevnadsformer. Sexualitet, könsroller och jämställdhet.

- Sociala skyddsnät för barn i olika livssituationer, i skolan och i samhället.
- Samhällets behov av lagstiftning, några olika lagar och påföljder samt kriminalitet och dess konsekvenser för individen, familjen och samhället.
- De mänskliga rättigheterna, deras innebörd och betydelse, inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen.
- Ekonomiska villkor för barn i Sverige och i olika delar av världen. Några orsaker till, och konsekvenser av, välstånd och fattigdom.

Även om boken inte utspelar sig i en uttalad och specifik historisk tid har den ändå känslan av att den är historisk, med till exempel gruvnäringen, droskor och livet innan elektricitet. Därför kan den även kopplas till historieämnet.

Historia

- Den stora folkökningen samt dess orsaker och konsekvenser för olika människor och grupper.
- Vad historiska källor, till exempel dagböcker och arkivmaterial, kan berätta om Sveriges historia och om likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män.

Berättelsen är också en bra ingång i skolans värdegrundsarbete, där Albas och de Elios situation kan användas för att diskutera bland annat ”Grundläggande värden” och ”Förståelse och medmänsklighet” från första kapitlet i Lgr11.

Några exempel är att lyfta mänskliga rättigheter och barnkonventionen, samt diskutera jämställdhet mellan män och kvinnor. Det finns också ingångar för att prata om klass och socioekonomiska skillnader, samt funkofobi.

FÖRE LÄSNINGEN

Beskriv omslaget, med ett eller flera ord. Lek med adjektiv.
Vilka detaljer kan du se?
Vad gör dig mest nyfiken?
Varför ler de inte?
Vilka tror du personerna är?
Har du läst eller sett något liknande?
Vad tror du att den här kommer handla om?

UNDER LÄSNINGEN

Oavsett om det är högläsning eller tyst läsning kan det finnas behov av att stanna upp och diskutera en del ord och uttryck. Eleverna kan själva också samla på sig svåra ord som sedan kan användas i övningar.

Kapitel 1

Läsförståelsefrågor

Vem är Alba? (på raderna)
Vem är Lilltass? (på raderna)
Vad jobbar Dunker med? (mellan raderna)

Kapitel 2

Ord och uttryck

Fotogenlampa, krypin, Karlavagnen, nattsärk, farstu, sjok, kyffe

Läsförståelsefrågor

Vad heter Albas bror? (på raderna)
Vad ska Elio få i present? (på raderna)
Vem är Dunker? (på raderna)
Var är barnens mamma? (på raderna)
Varför låtsas Alba gäspa? (mellan raderna)
Hur kan en gäsp smitta? Vad menar Alba med det? (mellan raderna)
Varför tar sig Elio fram i en vagn? (mellan raderna)
Vet du namnen på några stjärnbilder? Har du sett någon? (bortom raderna)
Gissa hur deras liv ska förändras nästa dag (bortom raderna)

Kapitel 3

Ord och uttryck

Blomranka, gjutjärnsspis, späntade stickor, monogram, skrin, pinnstol, rättfärdig

Läsförståelsefrågor

Vem är Sylvia Morin? (på raderna)
Vad menar Elio med att han inte har någon present till Alba? Det är väl Elios födelsedag? (mellan raderna)
Vad har barnen för förmåga? (mellan raderna)
När utspelar sig den här berättelsen? Var utspelar den sig? Gissa fritt! (bortom raderna)

Kapitel 4

Ord och uttryck

Läroverk, svårtydd, krumelurer, högrev, friare, förlägen, liknelse

Läsförståelsefrågor

Vem är Fang? (på raderna)
Vem har fått ett brev? (på raderna)
Vilken årstid är det? (mellan raderna)
Hur märker Alba att Rurik är förtjust i henne? (mellan raderna)
Varför måste de vänta på Dunker? (mellan raderna)

Kapitel 5

Ord och uttryck

Vedlår, börs, knippe, skalmar, bli varse, kondolera

Läsförståelsefrågor

Vad stod det i brevet? (på raderna)
Varför brukade mamman jämföra Elio med en flitig spindel när han lagade mat? (mellan raderna)
Varför delar Alba och Elio på en portion? (mellan raderna)
Alba hatar matkällaren. Har du någon plats som är läskig eller otäck, till exempel en vind eller en källare? (bortom raderna)

Kapitel 6

Ord och uttryck

Slummer, siluett, mässing, ölsejdel, gestikulera, förmyndare, krympling, imbecill, bedrövad, gå upp i ottan

Läsförståelsefrågor

Vem förföljer Alba? (på raderna)
Vad är det Alba får höra som får henne att flämta? (på raderna)
Hur anar Alba att Dunker ljög om vad det stod i brevet? (mellan raderna)
Varför öppnar och stänger Alba dassdörren? (mellan raderna)
Finns det fortfarande barnhem? Eller kallas de något annat nu för tiden? (bortom raderna)

Kapitel 7

Ord och uttryck

Mopsa sig, vredesmod, plakat

Läsförståelsefrågor

Hur dog barnens pappa? (på raderna)
Vem är Herr Silverklo? (på raderna)
Varför är gryningen Albas tid? (mellan raderna)
Varför ställer hon sin skål i mitten av försäljningsbordet? (mellan raderna)
Vad gör pojken med dragspelet och björnen reklam för? (mellan raderna)
Nu för tiden är det ovanligt och till och med ofta olagligt med djur på cirkusar. Varför tror du att det är så? (bortom raderna)

Kapitel 8

Ord och uttryck

Hujedamig, skilling, sorl, låghalt, spektakel

Läsförståelsefrågor

Vad heter pojken? (på raderna)
Vem vann armbrytningen? (på raderna)
Varför säljer hon skålen så billigt? (mellan raderna)
Hur fick Elio reda på att Alba var ledsen? (mellan raderna)
Alba menar att meningen med cirkusen är att lätta på bekymmer, som en sorts verklighetsflykt. Hur kan man fly verkligheten i vår tid? Är det något negativt att vilja göra det ibland? (bortom raderna)

Kapitel 9

Ord och uttryck

Garveri, hätta, hålla känslor i schack

Läsförståelsefrågor

Vart är Alba på väg? (på raderna)
Hur ser barnhemmet ut som ett fängelse? (mellan raderna)
Hur lyckas hon komma in på barnhemmet? (mellan raderna)
Varför tror du att Alba besöker barnhemmet? (bortom raderna)

Kapitel 10

Ord och uttryck

Ölstop, mäster, vägskäl, jämmer

Läsförståelsefrågor

Hur får Alba mat? (på raderna)
Vad får Alba för idé när hon sitter i köket på värdshuset? (mellan raderna)
Vad tror du att det är som händer med Elio? Varför säger han aj? (bortom raderna)

Kapitel 11

Ord och uttryck

Märgben, krediter, fosfor, slummer, kalabalik

Läsförståelsefrågor

Vem fick Elio märgbenet av? (på raderna)
Varför är Dunker arg på Elio? (mellan raderna)
Varför frågar Elio om Alba är med barn? (mellan raderna)
Hur planerar hon att betala för cirkusbiljetterna? (mellan raderna)
Har du varit på en cirkus någon gång? (bortom raderna)

Kapitel 12

Ord och uttryck

Förarga, föreståndare, änka, knagglig, afton, brätte, skönhetssömn

Läsförståelsefrågor

Varför blir de så besvikna när de får reda på när cirkusföreställningen är? (på raderna)
Vem är mannen som de pratar med? (på raderna)
Hur dog barnens mamma? (mellan raderna)
Vem är det som vaknar? Vem är Silverklo?
Tror du att barnen kommer lyckas gå på cirkusen? (bortom raderna)

Kapitel 13

Ord och uttryck

Spjälor, rapp, foglig, si och så, labb, förnimmelse, spillning, vadderad

Läsförståelsefrågor

Varför ska de hålla sig på Björn-Lasses sida av elden? (på raderna)
Vad inser Alba att hon har förmågan att göra? (mellan raderna)
Varför sniffar Elio i luften? (mellan raderna)

Kapitel 14

Ord och uttryck

Kittel, delikat, dragon, körvel, dunkel, manege, fingerfärdig, sirlig

Läsförståelsefrågor

Vems kokhörna är det? (på raderna)
Varför frågar de om Elio kan några konster? (mellan raderna)
Varför frågar Elio Angelica om hon har olika kryddor? (mellan raderna)
Tycker du om att laga mat? Och vad är din favoriträtt? (bortom raderna)

Kapitel 15

Ord och uttryck

Brosch, slöjmoln, fåror

Läsförståelsefrågor

Vad visar Taddeus för något? (på raderna)
Vad är det för idé som Elio har fått? (på raderna)
Tror du att de kommer ses igen? (bortom raderna)
Skulle du också vilja ha en vintervila och gå i ide, eller tycker du om snö och kyla? (bortom raderna)

Kapitel 16

Ord och uttryck

Häpen, kaja, fåfäng, tyranni, kråma sig, förödmjukande, modd

Läsförståelsefrågor

Varför blir Alba så häpen? (på raderna)
Vad är det för sorts gruva de har i byn? (på raderna)
Varför tänker Alba på Dani? Vad gör en dörrvaktare i gruvan? (mellan raderna)
Varför tvekar Alba inför Elios plan? (mellan raderna)
Vad har hänt i gruvan? (mellan raderna?)

Kapitel 17

Ord och uttryck

Lealös, kravatt, yngling, schakt, ingrodd

Läsförståelsefrågor

Vem känner hon igen av de skadade? (på raderna)
Varför blir Alba båda lättad och besviken när hon ser att Dunker lever? (mellan raderna)
Vad menar Elio att Alba ska tänka noga på? (mellan raderna)
Hur kunde det bli en explosion? (mellan raderna)
Vilken uppfinning tror du skulle ha hindrat den här sortens explosion? (bortom raderna)

Kapitel 18

Ord och uttryck

Fnysning, skymundan, förgätmigej, stirrig, bladnerv, förgrening, förtröstan

Läsförståelsefrågor

Vart går Alba? (på raderna)
Varför vill Dunker göra sig av med Elio? (på raderna)
Varför går hon till sin mammas grav? (mellan raderna)
Vad är det som händer vid graven? (mellan raderna)
Varför tror du att mannens yrke står med på gravstenen, men på kvinnans står det oftast bara ”hustru”? Tror du att det kan ha gjorts likadant i verkligheten? (bortom raderna)
Har du varit på en kyrkogård? (bortom raderna)

Kapitel 19

Ord och uttryck

Fasad, treva sig fram, gorma, ebba ut, sällsam, ilning

Läsförståelsefrågor

Vad händer med vakthunden Fang? (på raderna)
Vem är Hortensia? (på raderna)
Var blir Alba instängd? (på raderna)
Var blir Elio instängd? (på raderna)
Varför kallar Dunker Elio för tjuvunge? (mellan raderna)
Hur menar Elio att Alba ska komma ut? (mellan raderna)
Varför släpper Alba katten på Dunker? (mellan raderna)
Vad skulle du ta med mig om du var tvungen att fly? (bortom raderna)

Kapitel 20

Ord och uttryck

Fosfor, kanhända, klinka, husrum, spilta

Läsförståelsefrågor

Vad möts de av på cirkusplatsen? (på raderna)
Var lägger de sig för att sova? (på raderna)
Vem är Sissela? (på raderna)
Vad betyder det att deras andedräkter kommer i vita puffar? (mellan raderna)
Vad landar på Albas näsa? (mellan raderna)
(bortom raderna)

Kapitel 21

Ord och uttryck

Smörja kråset, nysnö, adelsmän, väderkorn, morgonkvist, välbehag, osedvanlig, kulinarisk, ha huvudet på skaft, flink, välbeställd, oense, sentimental

Läsförståelsefrågor

Vad kan värdshusvärdinnan hjälpa barnen med? (på raderna)
Vem är Gerhard? (på raderna)
Vad menar kocken med att det var modigt att säga till honom att Elio

lagar så bra mat? (mellan raderna)
Vad får de veta från brevet? (mellan raderna)

Kapitel 22

Ord och uttryck

Staka sig, örfil, bevattningsdike, flämta, fantasieggande, allé, mola, rimfrost, ekipage

Läsförståelsefrågor

Varför vill Elio skynda sig? (på raderna)
Vem vänder sig Alba om och tittar efter hela tiden? (på raderna)
Vad har hänt med Elios vagn? (på raderna)
Varför ljög Dunker om brevet? (mellan raderna)
Hur kan Dunker räkna ut ungefär vart barnen är på väg? (mellan raderna)
Varför är just deras spår så lätta att känna igen? (mellan raderna)

Kapitel 23

Ord och uttryck

Nav, vrede, annalkande, geni, dis, stigbygel, pansar

Läsförståelsefrågor

Vem är Karpi? (på raderna)
Vem är det som rider med Dunker? (på raderna)
Vad gör Alba med fågeln? (mellan raderna)
Vad har Elio för plan med vagnen på isen? (mellan raderna)
Vem tror du att rösten tillhör? (bortom raderna)

Kapitel 24

Ord och uttryck

Spatsera, ledbruten, gytter, knippe

Läsförståelsefrågor

Varför frös de inte ihjäl? (på raderna)
Vad heter barnens katt? (på raderna)
Varför skulle det vara mer än en dagsfärd till Altevall för barnen? (mellan raderna)
Skulle du vilja ha förmågan att läsa tankar? (bortom raderna)

Kapitel 25

Ord och uttryck

Gestikulera, sammet, fallandesjuka, nöd och näppe

Läsförståelsefrågor

Vad har hänt med deras pengar? (på raderna)
Vem är Vidor? (på raderna)
Hur lyckas de få tag på mat? (mellan raderna)
Hur tar de sig mot Altefall? (mellan raderna)
De stjäl maten, men är det okej att göra det? Är stöld alltid fel? (bortom raderna)

Kapitel 26

Ord och uttryck

På helspänn, bylsig, granruska, blickstilla, cylinder

Läsförståelsefrågor

Varför tittar pojken under filten? (på raderna)
Varför ser inte kvinnan Alba? (på raderna)
Varför måste Alba tugga länge för att kunna svälja brödet? (mellan raderna)
Varför började kusken stamma nervöst? (mellan raderna)
Vad tror du att det är som barnen vet att de måste göra? (bortom raderna)

Kapitel 27

Ord och uttryck

Evinnerlig, maka

Läsförståelsefrågor

Varför vill de inte bli avslängda? Vad hade kusken sett spår av? (på raderna)
Varför ber Alba Vidor att göra tågljud? (på raderna)
Vad är planen? Hur ska Vidor hjälpa dem? (mellan raderna)
Maka kan vara både ett verb och ett substantiv. Kan du komma på fler liknande ord? (bortom raderna)

Kapitel 28

Ord och uttryck

Gångmarsch, pyra, välvilja, vresig, skällsord

Läsförståelsefrågor

Vem är först med att upptäcka barnen? (på raderna)
Varför är det ett E på staven? Och varför gjorde det ingenting när de ljög och sa att staven var en gåva till direktören? (mellan raderna)

Kapitel 29

Ord och uttryck

Karlavagnen, kamin

Läsförståelsefrågor

Vad menar Alba med att Lilltass ska leva ett fint kattliv i Drymmelmark? (på raderna)
Vad menar Elio med att de är fria? (mellan raderna)
Varför tror du att de inte berättar om brevet? (bortom raderna)

EFTER LÄSNINGEN

Vad tror du kommer hända sen? Det finns inga rätta svar, utan gissa hur det kommer bli för alla.
Kändes det som ett verkligt scenario, som något som skulle kunna hända på riktigt? Varför/varför inte?
Har du läst eller sett något annat som påminner om den här boken?
Om det kom en uppföljare, vad tycker du att den skulle handla om?
Är det något i boken du funderar på eller undrar över som du inte har fått svar på?
Vem eller vilka i berättelsen kan du själv känna igen dig i?
Finns det något som du tycker att författaren kunde ha skrivit annorlunda?
Vad gillade du mest med boken?
Fanns det något du inte gillade lika mycket?
Varför tror du att boken heter *Tankeläsarna*? Kan du hitta på några alternativa boktitlar?
Varför tror du att serien heter Rymlingarna?
Har du någon favoritscen, favorithändelse eller favoritkapitel?
När var det som mest spännande?
Blev du överraskad av något som hände?
Var det något som var svårt att förstå?
Är det något i boken du funderar på eller undrar över som du inte har fått svar på?
Var boken obehaglig på något sätt?
Hur tror du att ditt liv skulle ha sett ut om du hade fötts in i samma tid?
Kommer du vilja läsa nästa bok?